

**Σχεδιασμός εκπαιδευτικού σεναρίου για τη διδασκαλία της έννοιας
«Ο τόπος μου»: Διαθεματική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας και
γεωγραφίας με τη χρήση διερευνητικού λογισμικού¹**

Νίκος Σ. Αρβανίτης

¹ Το παρόν κείμενο αποτελεί σχεδιάσμα (draft only) εργασίας που εκπονήθηκε στο πλαίσιο μεταπτυχιακών σπουδών στο τμήμα ΦΠΨ της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών στην ενότητα «Εισαγωγή στις σύγχρονες τεχνολογίες στην εκπαίδευση» 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ.....	3
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	5
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	5
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΣΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ	7
ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ.....	10
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.....	12
ΦΑΣΗ Ι.....	13
Περιήγηση στο χάρτη- ανακαλύπτοντας τα βασικά στοιχεία της γεωγραφίας του	13
Η ανθρωπογεωγραφία και η ιστορία της Εύβοιας.....	14
ΦΑΣΗ ΙΙ.....	14
Αναμενόμενοι ρόλοι μαθητών και δασκάλου.....	16
ΦΑΣΗ ΙΙΙ.....	17
Αξιολόγηση και κριτική της διαδικασίας.....	18
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	18
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ	22
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	25
Ένταξη στις δραστηριότητες του αναλυτικού προγράμματος.....	25
Ανάγκες επιμόρφωσης για τη χρήση των εργαλείων και του σεναρίου γενικότερα	26
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	28

Ο Τόπος μου .

Διαθεματική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας και γεωγραφίας.

Τάξη: Ε΄- ΣΤ΄ δημοτικού

Επισκόπηση του σεναρίου

Κύριος σκοπός του σεναρίου είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με το κοντινό περιβάλλον τους (χώρος κατοικίας, η ευρύτερη περιοχή- το νησί τους) έτσι ώστε να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου αυτού (γεωγραφία, ιστορία, οικονομική δραστηριότητα, πολιτισμός, κ.ά) και να ανακαλύψουν τις σχέσεις που τα συνδέουν.

Η προσέγγιση είναι διαθεματική και μέσα από δραστηριότητες που έχουν σχέση με την τοπική ιστορία ,τη γεωγραφία και την τέχνη οδηγεί στη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Η αξιοποίηση των τοπικών πηγών της ανθρώπινης δραστηριότητας εντάσσεται πρωταρχικά στους στόχους της διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και της ιστορίας του τοπίου (Λεοντσίνης 1996, σ.101). Έτσι με αφετηρία τα μνημεία του παρελθόντος επιχειρείται προσέγγιση της συνολικής κοινωνικής, πολιτισμικής και οικονομικής ιστορίας του τόπου και των ανθρώπων του καθώς και του τοπίου με την έννοια των ιδιαίτερων γεωγραφικών χαρακτηριστικών (τοπογραφία, οριζόντιος και κάθετος διαμελισμός, παραγωγικές πηγές, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, κ.ά) και των αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του φυσικού γεωγραφικού περιβάλλοντος και των ανθρώπων που έζησαν και ζουν σε αυτό.

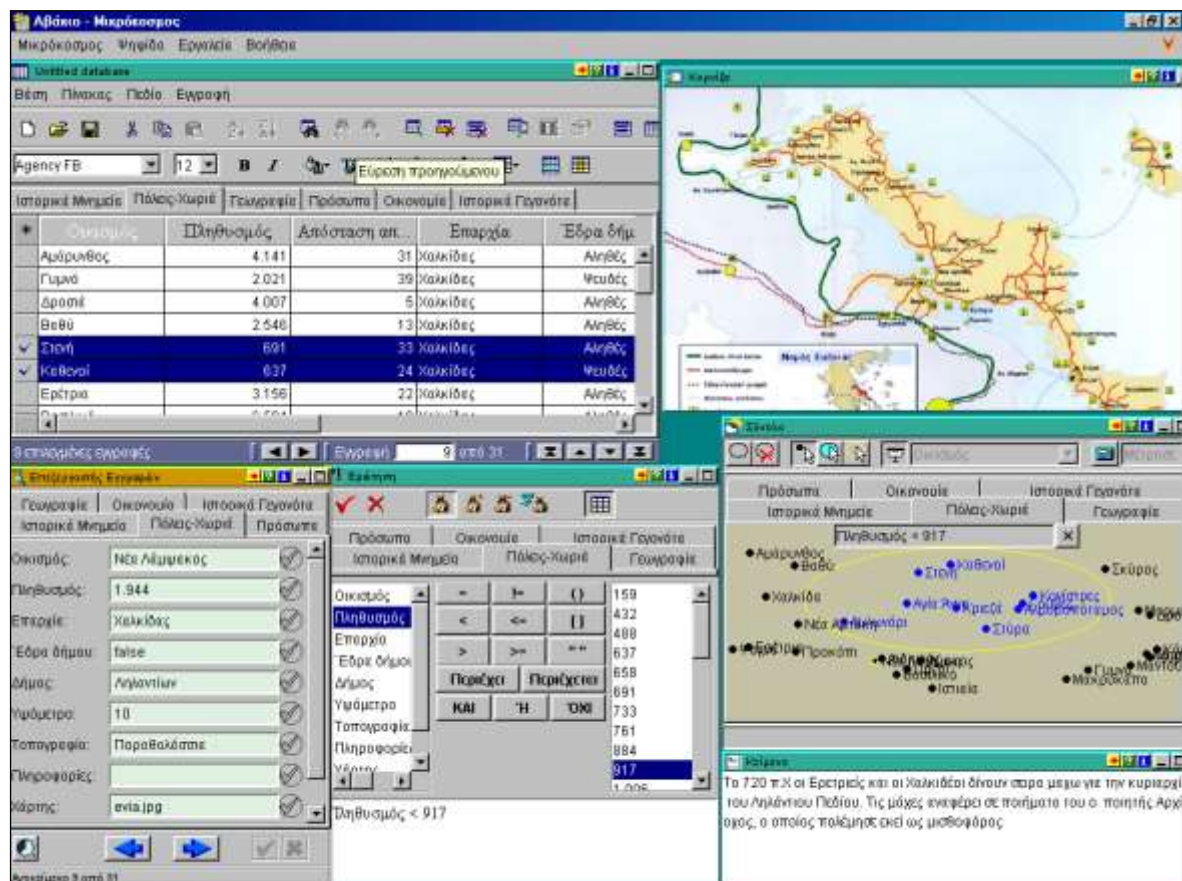
Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα υλικά- εργαλεία:

- i. Τεχνολογικά εργαλεία: διερευνητικό λογισμικό (Αβάκιο E-Slate (<http://e-slate.cti.gr>) , λογισμικό περιήγησης στο διαδίκτυο (MS Internet Explorer), κειμενογράφος(MS Word), λογισμικό παρουσιάσεων (MS PowerPoint)
- ii. Έντυπο υλικό: σχολικά βιβλία (Γεωγραφίας, Ιστορίας, Μελέτης Περιβάλλοντος), βιβλία τοπικής και εθνικής ιστορίας, τουριστικά φυλλάδια, χάρτες, φωτογραφίες.

Μέσα από τις δραστηριότητες προσδοκείται:

- Να αξιοποιήσουν οι μαθητές τις υπάρχουσες γνώσεις τους .
- Να αποκτήσουν δεξιότητες διαχείρισης και αξιοποίησης της πληροφορίας (αναζήτηση, ταξινόμηση, οργάνωση, παρουσίαση, αναπαράσταση, ανάλυση, σύνθεση)
- Να οδηγηθούν στο συσχετισμό, ανάλυση και σύνθεση των πληροφοριών – δεδομένων, ώστε να εξαγάγουν συμπεράσματα και να τα ερμηνεύσουν.

- Να διατυπώσουν υποθέσεις, να πειραματιστούν και να ελέγξουν την ορθότητά τους.
- Να συνεργαστούν μεταξύ τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, αναπτύσσοντας προσωπική και συλλογική ευθύνη ως μέλη μιας ομάδας.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες έκφρασης (προφορικού και γραπτού λόγου).

Εικόνα 1. Η επιφάνεια εργασίας του λογισμικού σε πλήρη ανάπτυξη

Παιδαγωγικοί, κοινωνιολογικοί και πολιτισμικοί στόχοι

Το σχέδιο δραστηριότητας στηρίζεται στη χρήση του υπολογιστή ως εργαλείο (instrument) «...στη διάθεση των μαθητών προκειμένου δουλέψουν με αυτόν συνεργατικά και μέσα από την αλληλεπίδραση τόσο με το μηχάνημα όσο και από το κοινωνικό τους περιβάλλον (δάσκαλος και συμμαθητές) να δομήσουν τη γνώση...» (Αργύρης & Κυνηγός 2000, σελ 457). Υπό αυτή την έννοια αντικείμενό του είναι η περιγραφή και ο καθορισμός των δραστηριοτήτων των μαθητών καθώς και του πλαισίου μέσα στο οποίο αυτές θα συμβούν και όχι το γνωστικό αντικείμενο αυτό καθ' αυτό (ο τόπος μου- η ιστορία, η γεωγραφία του), το οποίο έχει νόημα μόνο ως προσωπική αναπαράσταση (Ράπτης & Ράπτη 2003, σ.91). Ο διερευνητικός χαρακτήρας άλλωστε της δραστηριότητας μας στερεί τη δυνατότητα να αποφασίσουμε το περιεχόμενο αυτής ως αποτέλεσμα μιας γραμμικής διαδικασίας, καθώς κατά την πορεία της μαθησιακής διαδικασίας μπορούν να προκύψουν πολλά μη αναμενόμενα αποτελέσματα ως αποτέλεσμα της επίδρασης των μαθητών πάνω στο υπό διαπραγμάτευση υλικό.

Ειδικότεροι διδακτικοί στόχοι

Η μαθησιακή διαδικασία είναι πολυσύνθετη και η προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου γίνεται στην ολότητά του, χωρίς δηλαδή το διαχωρισμό του σε επιμέρους μαθήματα και γνωστικούς τομείς. Ωστόσο για μεθοδολογικούς και μόνο λόγους μπορούμε τους άμεσους διδακτικούς στόχους να τους κατατάξουμε ως εξής:

Ως προς την Ιστορία

1. Να μπορούν οι μαθητές να αντλούν ιστορικές πληροφορίες για την ιστορία του τόπου τους μέσα από διάφορες πηγές (διαδίκτυο, χάρτες, βιβλία, φωτογραφίες, κ.ά)
2. Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και κατανοητά.
3. Να καλλιεργήσουν την ερευνητική τους ικανότητα και την παρατηρητικότητα μέσω της μελέτης των άμεσων ιστορικών πηγών.
4. Να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή των ανθρώπων (και κατ' επέκταση και τη δική του) στη δημιουργία της Ιστορίας.
5. Να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις για τα ιστορικά γεγονότα και τα ιστορικά πρόσωπα.

Ως προς τη Γεωγραφία

1. Να αποκτήσουν ικανοποιητικούς νοητικούς χάρτες της επιφάνειας της Εύβοιας και να συνηθίσουν να χρησιμοποιούν με σχετική ευχέρεια απλά εργαλεία καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών δεδομένων (π.χ. χάρτες).
2. Η γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον του τόπου τους και η παρατήρηση της γεωγραφικής κατανομής των ανθρώπων και των δραστηριοτήτων τους πάνω σε αυτό.
3. Η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων σχετικών με τη χρήση λεκτικών, ποσοτικών και συμβολικών μορφών δεδομένων όπως: κείμενα, εικόνες, γραφήματα, πίνακες, διαγράμματα και χάρτες (Δ.Ε.Π.Π.Σ , Α.Π.Σ Γεωγραφίας)
4. Η μελέτη των αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπων.

Ως προς τη μαθησιακή διαδικασία και το περιβάλλον της

A. Για τους εκπαιδευτικούς

- i. Να πραγματοποιηθεί σύζευξη τεχνολογίας και εκπαιδευτικής πρακτικής
- ii. Να υιοθετηθεί μια διαφορετική προσέγγιση σε επίπεδο παιδαγωγικής σκέψης και διαμόρφωσης παιδαγωγικού υλικού

B. Για τους μαθητές

- i. Να υιοθετήσουν ένα νέο ρόλο που απαιτεί την πλήρη εμπλοκή τους σε όλα τα επίπεδα της μαθησιακής διαδικασίας
- ii. Να εξοικειωθούν με τις δυνατότητες που προσφέρει το διερευνητικό λογισμικό στη διαδικασία της μάθησης
- iii. Να κατακτήσουν ένα νέο τρόπο μάθησης όπου η διαδικασία πρόσκτησης της γνώσης έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από την παθητική συσσώρευσή της
- iv. Να αναπτυχθεί η αυτοπεποίθηση και η δημιουργικότητά τους μέσω της συμμετοχής σε δραστηριότητες που βασίζονται σε όσο το δυνατόν αυθεντικές καταστάσεις

Ο ρόλος των τεχνολογικών εργαλείων στο σενάριο

Η χρήση των τεχνολογικών εργαλείων στην παρούσα δραστηριότητα εντάσσεται σε αυτό που διεθνώς αποδίδεται με τον όρο «ολοκληρωμένη προσέγγιση». Η υπολογιστική τεχνολογία θεωρείται όχι ως αντικείμενο ενσωμάτωσης στη διαδικασία της διδασκαλίας, αλλά ως μέσο που συμβάλλει αποφασιστικά στο μετασχηματισμό της, «ως ένα πολύτιμο, δυναμικό εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον ίδιο το μαθητή, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να ξεφύγει από το σημερινό παθητικό ρόλο -αυτόν του καταναλωτή πληροφοριών- και να περάσει σε έναν πιο ενεργητικό ρόλο - αυτόν του δημιουργού... Εξοπλισμένοι με κατάλληλα υπολογιστικά εργαλεία, οι μαθητές μέσα από τη συνεχή ανατροφοδότησή τους από το μηχάνημα, την ερμηνεία αυτής της ανατροφοδότησης, την κοινωνική αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές τους και την υποστήριξη του εκπαιδευτικού προσεγγίζουν και οικοδομούν την γνώση» (Αργύρης 2002, σελ142-148)

Το βασικό τεχνολογικό εργαλείο πάνω στο οποίο στηρίζεται η δραστηριότητα είναι το Αβάκιο (Κουτλής, Κυνηγός κ.ά 2000, σελ 309-322) και συγκεκριμένα ένας μικρόκοσμος αυτού (σύνθεση ψηφίδων) με την ονομασία *Ταξινομούμε*¹. Η χρησιμοποίηση του *Ταξινομούμε* γίνεται για τους ακόλουθους λόγους:

- Είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να επιτρέπει την ελεύθερη εξερεύνηση, οριοθετώντας κατάλληλα τις ενέργειες των παιδιών με βάση τους ανά περίπτωση εκπαιδευτικούς στόχους και παιδαγωγικές προθέσεις.
- Είναι ένα περιβάλλον διερευνητικής μάθησης, που επιτρέπει την εύκολη μετατροπή μιας ιδέας εκπαιδευτικής δραστηριότητας σε λογισμικό που συσχετίζει δυναμικά πολλαπλές αναπαραστάσεις εννοιών.
- Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη διαδικασία και όχι στο τελικό αποτέλεσμα
- Καλλιεργεί και αξιοποιεί τη διαίσθηση του μαθητή.
- Οπτικοποιεί τις σκέψεις και τις ιδέες του μαθητή.
- Επιτρέπει στο μαθητή να δοκιμάζει, να εκμεταλλεύεται το λάθος του και οδηγείται στην αποενοχοποίησή του.
- Επιτρέπει στο μαθητή να κατασκευάσει πρωτότυπα, μοναδικά δημιουργήματα με προσωπικό ενδιαφέρον.
- Αξιοποιεί τη δυνατότητα δυναμικής διασύνδεσης της πληροφορίας (hyperlinks) και να ενσωματώνει όπου είναι δυνατό χρήσεις δικτύου (τοπικού ή/ και Internet) και συνέργια με ευρείας χρήσης δικτυακές εφαρμογές

¹ Το *Ταξινομούμε* περιλαμβάνει τις ψηφίδες: *Επεξεργαστής Βάσης, Ερώτηση και Σύνολο*. Για τις ανάγκες της παρούσας δραστηριότητας προσθέσαμε και κάποιες άλλες ψηφίδες, για τις οποίες θα γίνει αναλυτική αναφορά ακολούθως.

(π.χ. web browser), για υποστήριξη της συνεργατικής εργασίας μεταξύ ομάδων μαθητών, ή εκμετάλλευση δικτυακών πόρων.

- Δίνει έμφαση σε εργαλεία για επεξεργασία και οπτικοποίηση πληροφοριών, για δυναμικά συσχετιζόμενες πολλαπλές αναπαραστάσεις φαινομένων και εννοιών, για φιλτράρισμα και ψάξιμο δεδομένων με βάση κριτήρια, για υποστήριξη συνεργατικής εργασίας, για πολλαπλούς τρόπους έκφρασης (direct manipulation, συμβολική και γραπτή έκφραση) (Ομάδα Μαθησιακής Τεχνολογίας 2002, σελ 14)

Το *Ταξινομούμε* αποτελεί διασύνδεση των ακόλουθων ψηφίδων: *Επεξεργαστής Βάσης, Ερώτηση, Σύνολο*. Η *Βάση Δεδομένων* είναι οργανωτική δομή μέσα στην οποία τοποθετούνται πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να ανακληθούν, αφού συσχετιστούν μεταξύ τους με κάποιο συστηματικό, προκαθορισμένο τρόπο (Ράπτης & Ράπτη 2003, σελ.198-200). Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων θεωρούνται σημαντικά εργαλεία οργάνωσης δεδομένων και πληροφοριών που διευκολύνουν τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης αφού έχουν ενσωματωμένες δυνατότητες ανάλυσης και οργάνωσης του περιεχομένου της διδασκαλίας. «Οι οργανωτικές δυνατότητες παρέχουν τη δυνατότητα διερεύνησης συσχετίσεων ή αλληλεπιδράσεων και συναγωγής έγκυρων συμπερασμάτων με βάση τις πληροφορίες ή τα δεδομένα που έχουν καταγραφεί ηλεκτρονικά» (Αγγελή 2002, σελ 148-164). Η συσχέτιση των δεδομένων γίνεται μέσω της υποβολής ερωτήσεων από τη ψηφίδα *Ερώτηση*, ενώ τα αποτελέσματα αυτής της κατηγοριοποίησης εμφανίζονται στην ψηφίδα *Σύνολο*. Με αυτή τη διαδικασία οι μαθητές μπορούν να οργανώσουν την πληροφορία, να συσχετίσουν ιδέες καθώς και να εντοπίσουν διαστάσεις που βρίσκονται σε λανθάνουσα μορφή στα περιεχόμενα της βάσης. Η αρχιτεκτονική του *Ταξινομούμε* επιτρέπει την αναζήτηση της πληροφορίας την ανάλυσή της και την παρουσίαση με ποικιλία τρόπων (διαγράμματα Venn, ιστογράμματα, κ.ά). Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι το λογισμικό είναι ανοικτό στις αλλαγές και τις τροποποιήσεις των μαθητών, στις οποίες ανταποκρίνεται άμεσα. Η διαχείριση των δεδομένων είναι χωρίς διαστρωμάτωση πρόσβασης, έτσι οι μαθητές έχουν πρόσβαση τόσο στην πληροφορία όσο και στον τρόπο διαχείρισης των δεδομένων (τις μεταξύ τους συσχετίσεις). Όταν οι ίδιοι οι μαθητές εμπλέκονται στην οικοδόμηση της γνώσης που μπορεί να αναδειχθεί ή να αποκαλυφθεί με την ανάλυση βάσεων δεδομένων, τότε αξιοποιούν γνωστικούς μηχανισμούς που καλλιεργούν ανώτερες νοητικές δεξιότητες, όπως ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση και επαναδιοργάνωση του περιεχομένου με τρόπο νοηματικό κάτι που συντελεί και στην ανάπτυξη των μεταγνωστικών τους δεξιοτήτων.

Η αποδοχή ενός εκπαιδευτικού λογισμικού , όπως το Αβάκιο και το *Ταξινομούμε* σχετίζεται τόσο με την κοινωνική βάση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, δηλαδή το μοντέλο εκπαίδευσης της ελληνικής εκπαιδευτικής κοινότητας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση όσο και με παιδαγωγικές παραμέτρους, όπως είναι οι σύγχρονες γνωστικές θεωρίες. Έτσι το *Ταξινομούμε*, καθώς στηρίζεται σε μαθητοκεντρικές απόψεις για τη διδασκαλία, γίνεται κοινωνικά αποδεκτό στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Παράλληλα ως προς τις παιδαγωγικές παραμέτρους, οι σύγχρονες γνωστικές θεωρίες αναγνωρίζουν πως η μάθηση είναι διαδικασία ενεργητική, εποικοδομητική, συνθετική και αυτοελεγχόμενη. Τονίζουν επίσης τη σημασία της πρόσβασης της πληροφορίας σε περιβάλλον μάθησης που ενθαρρύνει την ελεύθερη αλληλεπίδραση με τις ίδιες τις πηγές της πληροφορίας, κάτι που γίνεται στο περιβάλλον του *Ταξινομούμε* (Λούβρης & Γιακουμάτου 2002).

Τα υπόλοιπα τεχνολογικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην παρούσα δραστηριότητα είναι κυρίως ανοικτά εργαλεία γενικής χρήσης που υπηρετούν όμως συγκεκριμένους στόχους του σεναρίου.

Ο επεξεργαστής κειμένου αξιοποιείται ως οργανωτής ιδεών, ένα γνωστικό εργαλείο που βοηθά στην οργάνωση και ανέλιξη της σκέψης (Ράπτης & Ράπτη 2003, σελ.172-175). Στο τέλος της δραστηριότητας μπορεί να αξιοποιηθεί για τη σύνθεση της προσωπικής ιστορικής αφήγησης του κάθε μαθητή, επιτρέποντας του να δομήσει το κείμενό του μέσω μιας σταδιακής ανακαλυπτικής διαδικασίας, που καταλήγει στην έκφραση των δικών του νοημάτων. Παράλληλα κατά την εξέλιξη της δραστηριότητας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως χώρος σημειώσεων και παρατηρήσεων των μαθητών που θα αξιοποιηθούν στη συνέχεια για τη δόμηση της δικής τους αφήγησης.

Το λογισμικό παρουσιάσεων , δίνει τη δυνατότητα στις ομάδες των μαθητών να προετοιμάζουν πληροφοριακά υλικά με τη μορφή παρουσιάσεων (PowerPoint) και να κάνουν χρήση ποικίλων μεθόδων αναπαράστασης αυτής.

Μέσω του λογισμικού περιήγησης (φυλλομετρητές- browsers) οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν από επιλεγμένες πηγές του διαδικτύου πληροφορίες, ή να ακολουθήσουν τεχνικές αναζήτησης για τις πληροφορίες που ζητούν. Η πρόσβαση όμως στην πληροφορία δεν είναι το μόνο ζητούμενο της διαδικασίας αυτής. Σημασία κυρίως έχει η απόκτηση δεξιοτήτων ενεργού αναζήτησης και κυρίως κριτικής ανάγνωσης και χειρισμού των πληροφοριών.

Προσδοκώμενη διαδικασία μάθησης

Η γνωριμία με τον τόπο μου: η έννοια *τόπος* δεν προσδιορίζεται μονοδιάστατα-γεωγραφικά. Αντίθετα, είναι δεμένη με όλο το φάσμα της ανθρώπινης κοινωνικής ζωής, τόσο της σύγχρονης όσο και του παρελθόντος. Η προσέγγιση της έννοιας του *τόπου* λοιπόν για τις ανάγκες αυτής της δραστηριότητας θα στηριχτεί σε δύο άξονες: την τοπική ιστορία και την τοπική γεωγραφία. Ο διαθεματικός χαρακτήρας της δραστηριότητας επιβάλλει την ενιαία θεώρηση και των δύο αυτών αξόνων σε μια συμπληρωματική πορεία όπου τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά επιβάλλουν ή ενισχύουν ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ενώ παράλληλα οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν και με το φυσικό περιβάλλον αλλάζοντάς το και αφήνοντας σε αυτό τα σημάδια- μνημεία των μορφών κοινωνικής οργάνωσής τους και του πολιτισμού τους.

Τοπική ιστορία: μάθημα ιστορικής αυτογνωσίας.

Σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας (Προκήρυξη Συγγραφής Σχολικών Βιβλίων Ιστορίας, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 1998, σ. 87-88).

Επειδή η Γενική Ιστορία είναι κατά κανόνα γνώση αφηρημένη (γι' άλλους τόπους, άλλους χρόνους, άλλες κοινωνικές περιστάσεις), η Τοπική Ιστορία προσφέρεται ως πεδίο μελέτης ορατό και ερευνήσιμο για να επιδιωχθούν οι παρακάτω στόχοι:

- 1. Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και κατανοητά.*
- 2. Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δραστηριότητα με ανθρώπινα κίνητρα, ενταγμένη μέσα σε ανθρώπινα μέτρα.*
- 3. Να εθιστούν στην παρατήρηση, στην έρευνα και την ερμηνεία συγκεκριμένων ιστορικών μνημείων, ξεκινώντας από τα ίχνη του και από πρωτογενές υλικό.*
- 4. Να εθιστούν στην ακρόαση αντίθετων πληροφοριών και εκτιμήσεων για το ίδιο θέμα και να νιώθουν την ανάγκη και την ευθύνη απόφασης γι' αυτό.*
- 5. Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και για την ανάγκη συμμετοχής τους προς αναζήτηση λύσης των προβλημάτων αυτών.*
- 6. Να προετοιμαστούν ή να διευκολυνθούν για την κατανόηση της Γενικής Ιστορίας και της ευρύτερης κοινωνίας.*

Τοπική Ιστορία λοιπόν είναι το ιστορικό εκείνο υλικό που βρίσκεται στη γειτονική περιοχή και είναι ήδη γνωστό, οικείο στα παιδιά ή μπορεί να γνωρισθεί κυρίως ως αποτέλεσμα εργασιών και επιτόπιας έρευνάς τους. Για την προσέγγιση της τοπικής ιστορίας χρειάζεται να καλύψουμε ολόκληρη τη ζωή μιας περιοχής (παρελθόν, παρόν και να κάνουμε υποθέσεις και για το μέλλον), να κάνουμε τη φυσική περιγραφή του τόπου, να μιλήσουμε για την οικονομική ζωή, το εμπόριο, τη βιοτεχνία και τη βιομηχανία, τον τουρι-

σμό και τη συγκοινωνία, τις δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής, γενικά πρέπει να συνδέσουμε την τοπική ιστορία με τις κοινωνικές, ανθρωπιστικές και περιβαλλοντικές σπουδές.

Η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας, μολονότι προβλέπεται ως διδακτικό αντικείμενο στο Πρόγραμμα Σπουδών, στην πράξη παραγκωνίζεται από τη διδασκαλία των εκάστοτε εγχειριδίων γενικής ιστορίας. Τα οφέλη που προκύπτουν από τη διδασκαλία της είναι πολλά:

i. Αποδεσμεύει το μαθητή από παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας, καταργώντας το μονοπώλιο του σχολικού βιβλίου και την αποστήθιση, μιας και γίνεται μελέτη των πηγών απ' ευθείας.

ii. Οι μαθητές παρατηρούν, περιγράφουν, φαντάζονται¹, κρίνουν και συγκρίνουν τις πηγές.

iii. Ο μαθητής κοινωνικοποιείται, με την έννοια ότι εντάσσεται στο χώρο και τον χρόνο, στο περιβάλλον που ζει, εκπληρώνοντας την ανάγκη του "συνανήκειν".

iv. Αναδεικνύεται η περιβαλλοντική ευαισθησία. Το περιβάλλον στην ιστορία δεν έχει μόνον την οικολογική του έννοια. Η διάστασή του είναι τριπλή, και διαρθρώνεται ως εξής:

α. Ο χώρος στον οποίον εξελίσσονται τα γεγονότα (γεωγραφικός προσδιορισμός)

β. Το ανθρωπογενές, στοιχείο, δηλαδή οι άνθρωποι που συμμετέχουν στα γεγονότα

γ. Οι διαδοχικές επεμβάσεις του ανθρώπου πάνω στη φύση, (έργα, γέφυρες, επιχωματώσεις, κλπ.

v. Αυξάνεται η αυτενεργός μάθηση. Ο μαθητής δεν παρακολουθεί τα γεγονότα αμέτοχος, συμμετέχει σ' αυτά, τα μεταπλάθει και τα βιώνει.

vi. Ενισχύεται η αλληλοτροφοδότηση μεταξύ σχολείου και κοινωνίας. Τα ιστορικά παραδείγματα από τη ζωή της πόλης, διευκολύνουν την κατανόηση της δράσης της σημερινής κοινωνίας.

Η Τοπική Ιστορία δεν είναι προβαθμίδα της Ιστορίας, αλλά δυνατότητα προσέγγισής της. Αποτελεί ένα πεδίο μέσα από το οποίο μπορούν τα παιδιά να μνηθούν στην ιστορική έρευνα. Μελετούν την γειτονιά ή την κοινότητά τους, την εντάσσουν στην περιοχή στην οποία βρίσκεται, διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της, καταγράφουν τα ίχνη από το

¹ Το φαντάζονται σημαίνει ότι συμπληρώνουν τα κενά που υπάρχουν π.χ στην ερμηνεία των μνημείων του παρελθόντος

παρελθόν. Κατασκευάζουν χάρτες και σχεδιαγράμματα, κάνουν επισκέψεις και συγκεντρώνουν υλικό που έχουν μελετήσει άλλοι πριν από αυτά. Προσφέρεται επίσης η προσέγγιση αυτή για να μελετήσουν πως αλλάζει μέσα στον χρόνο ο δομημένος χώρος και οι δραστηριότητες των ανθρώπων: η ιστορία του σπιτιού, των μεθόδων καλλιέργειας, η δημιουργία της πόλης, οι δραστηριότητες και το ντύσιμο των ανθρώπων, η αλλαγή στο περιβάλλον. Από την άποψη αυτή, η τοπική ιστορία συνδυάζεται αποτελεσματικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση (Αβδελά 1998 , σελ.125).

Διδακτική διαδικασία

Προαπαιτούμενες δεξιότητες

- i. Σε σχέση με τη σχολική γνώση: Από το μάθημα της ιστορίας που έχουν διδαχθεί οι μαθητές μέχρι την τάξη αυτή αναμένεται να μπορούν σε αδρές γραμμές να κάνουν μια περιοδολόγηση της ελληνικής ιστορίας, ώστε να εντάξουν σε αυτές τα ιστορικά μνημεία τα οποία λειτουργούν ως αφορμή της δραστηριότητας. Επίσης απαιτείται να μπορούν να διακρίνουν τα βασικά στοιχεία του χάρτη (βουνά, ποτάμια, πεδιάδες, προσανατολισμός,) καθώς και τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στα υπομνήματα.
- ii. Σε σχέση με τη χρήση του Η/Υ: Βασικές γνώσεις χρήσης του κειμενογράφου (δημιουργία, αποθήκευση, επανεπεξεργασία αρχείων), δυνατότητα πλοήγησης στο διαδίκτυο σε επιλεγμένες διευθύνσεις καθώς και βασικές τεχνικές αναζήτησης πληροφοριών μέσω μηχανών αναζήτησης. Οι δυνατότητες αυτές απαιτούνται για την επέκταση των δραστηριοτήτων του σεναρίου. Ο κατεξοχήν χειρισμός του ίδιου του *Ταξινομούμε* είναι απλός και οι μαθητές αναμένεται να εξοικειωθούν σχετικά εύκολα. Η διαφοροποίηση των γνώσεων των μαθητών σχετικά με τη χρήση του Η/Υ θα ληφθεί υπόψη κατά τη σύνθεση των ομάδων.

Για τη δραστηριότητα αυτή επιλέγεται ο χωρισμός των μαθητών σε ομάδες, τόσο για τους παιδαγωγικούς και διδακτικούς λόγους που επιβάλλουν την ομαδική εργασία όσο και για αντικειμενικά προσδιοριστικούς παράγοντες της ίδιας της δραστηριότητας, που απαιτεί μέρος της να γίνει με τη βοήθεια Η/Υ, οι οποίοι δεν υπάρχουν σε βαθμό αντίστοιχο αυτού των μαθητών.

Οι μαθητές απαρτίζουν ομάδες ισάριθμες των Η/Υ που είναι διαθέσιμοι, με την μέριμνα να υπάρχει σε κάθε ομάδα ένας τουλάχιστον μαθητής που έχει τις γνώσεις (για το χειρισμό του Η/Υ) που καθορίστηκαν ως προαπαιτούμενες παραπάνω.

Φάση I.

Χώρος: αίθουσα των μαθητών- Διάρκεια 2 διδακτικές ώρες

1^η διδακτική ώρα:

Περιήγηση στο χάρτη- ανακαλύπτοντας τα βασικά στοιχεία της γεωγραφίας του

Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το χάρτη της Ελλάδας και εντοπίζουν σε αυτόν την Εύβοια.. Ενθαρρύνονται να προσδιορίσουν τη θέση της τόσο με έννοιες γεωγραφικού προσανατολισμού (κεντρικά, ανατολικά) όσο και σε σχέση με τους γειτονικούς νομούς και τα στοιχεία του γεωγραφικού διαμελισμού (Αιγαίο πέλαγος).

Από το χάρτη της Ελλάδας απομονώνουν την Εύβοια και πλέον εργαζόμενοι στο χάρτη αυτής προσπαθούν, υποβοηθούμενοι και από το υπόμνημα, να διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της όπως:

- Μορφολογία του εδάφους: ορεινές, πεδινές και παραθαλάσσιες περιοχές
- Πόλεις και χωριά
- Παραγωγικές δραστηριότητες.

Η προσέγγιση των στοιχείων του χάρτη είναι αδρομερής. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να περιηγηθούν μόνοι τους στο χάρτη, με εναλλαγή στο γεωφυσικό και στον πολιτικό και να εντοπίσουν περιοχές που γνωρίζουν. Σκοπός της δραστηριότητας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές μια γενική εικόνα της μορφής του χάρτη, ώστε στη συνέχεια να μπορούν να περιηγηθούν σε αυτόν με μεγαλύτερη άνεση, προσπαθώντας να εντοπίσουν τα διάφορα μέρη του και τα ιδιαίτερα τους χαρακτηριστικά.

Στο τέλος της διδακτικής ώρας αναμένεται οι μαθητές να μπορούν:

- i.** Να εντοπίζουν στο χάρτη της Ελλάδας με ακρίβεια την Εύβοια και να ορίζουν τη θέση της.
- ii.** Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά του σχήματος της Εύβοιας ώστε να το διακρίνουν σε σκαρίφημα μεταξύ άλλων νησιών.
- iii.** Να οριοθετούν τις τρεις βασικές περιοχές της (Βόρεια, Κεντρική, Νότια Εύβοια).
- iv.** Να εντοπίζουν τα κύρια στοιχεία της μορφολογίας της (ορεινοί όγκοι, πεδιάδες, ποταμοί)

2^η διδακτική ώρα

Η ανθρωπογεωγραφία και η ιστορία της Εύβοιας

Ζητείται από τους μαθητές να αναφέρουν μέρη- περιοχές της Εύβοιας που γνωρίζουν (από την άμεση εμπειρία ή από την ύλη των σχολικών μαθημάτων) και να αναφέρουν τις σχετικές πληροφορίες για αυτά. Όλα τα μέρη που θα αναφερθούν από τους μαθητές εντοπίζονται στο χάρτη. Παράλληλα καταγράφεται (προτιμότερο στον πίνακα ώστε να το βλέπουν όλοι) η περιοχή καθώς και το είδος της πληροφορίας όσο γίνεται περιληπτικά. Αφού συγκεντρωθούν αναφορές για αρκετά μέρη καθώς και οι σύντομες πληροφορίες για αυτά επιχειρείται μια πρώτη αδρομερής κατηγοριοποίηση των πληροφοριών αυτών σε κατηγορίες ανάλογες της μορφής των πληροφοριών. Ενδεικτικές κατηγορίες που μπορεί να προκύψουν είναι: ιστορικά γεγονότα, γεωγραφικά στοιχεία, μνημεία, ανθρωπογενείς επεμβάσεις στο τοπίο (γέφυρες, φράγματα, κ.ά), γνωστές προσωπικότητες, κ.ά.

Με βάση τα όσα έχουν αναφερθεί ζητάμε από τους μαθητές να μας πουν τι είδους πληροφορίες νομίζουν πως είναι απαραίτητες για να προσδιορίσουν με όσο το δυνατόν περισσότερη ακρίβεια την έννοια του τόπου τους. Ο απαντήσεις των μαθητών δίνονται με τη μορφή καταγισμού ιδεών (ιδεοθύελλα) ώστε να εξασφαλιστεί η ενεργός συμμετοχή και η έκφραση όλων χωρίς το φόβο της λάθος απάντησης. Στο τέλος οι απαντήσεις κατηγοριοποιούνται σε μερικές γενικές κατηγορίες οι οποίες μπορεί να είναι: Ιστορικά γεγονότα, Ιστορικά μνημεία, Γεωγραφικά στοιχεία, Οικονομικές δραστηριότητες, Πόλεις και χωριά, Παραδόσεις-στοιχεία πολιτισμού, Άνθρωπος και περιβάλλον, κ.ά.

Φάση II

Χώρος: αίθουσα υπολογιστών- Διάρκεια: 3-5 διδακτικές ώρες

Εξοικείωση των μαθητών με το λογισμικό και το περιβάλλον εργασίας του Ταξινομούμε (Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα)

Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε ομάδες με τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ιδιαίτερη μέριμνα δίνουμε στην εναλλαγή των θέσεων των μαθητών μπροστά τον υπολογιστή, ώστε να εξοικειωθούν όλοι με το περιβάλλον διεπαφής του λογισμικού όσο και για να εξασφαλιστεί η ενεργός συμμετοχή όλων κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Οι μαθητές ενθαρρύνονται να περιηγηθούν στο λογισμικό του *Ταξινομούμε*. Παρατηρούν το υλικό του και ο δάσκαλος τους εξηγεί τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργικότητα της κάθε ψηφίδας ξεχωριστά.

Με το δάσκαλο ως συντονιστή οι μαθητές συζητούν για το είδος των πληροφοριών που μπορούν να αντλήσουν καθώς και για δυνατούς τρόπους συσχετισμού τους. Με βάση την κατηγοριοποίηση των πληροφοριών που είχε γίνει στην προηγούμενη φάση και τις

πληροφορίες που είναι καταχωρημένες στο λογισμικό που έχουν μπροστά τους διαμορφώνουν ομάδες διερεύνησης των επιμέρους πληροφοριών. Οι προτεινόμενες ομάδες είναι οι ακόλουθες:

1. Ιστορικά μνημεία της Εύβοιας
2. Πόλεις και χωριά της Εύβοιας
3. Γεωγραφικά στοιχεία
4. Σημαντικά ιστορικά γεγονότα
5. Οικονομικές δραστηριότητες
6. Γνωστά πρόσωπα καταγόμενα από την Εύβοια

Διερεύνηση και εμπλουτισμός του υλικού (Διάρκεια: 1-2 διδακτικές ώρες)

Οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες διερευνούν τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο λογισμικό και είναι συναφείς με το θέμα της ομάδας τους. Παράλληλα αξιοποιούν τη βάση δεδομένων που τους έχει δοθεί εμπλουτίζοντάς την είτε με πληροφορίες που ήδη γνωρίζουν είτε με πληροφορίες που αντλούν από έντυπες πηγές (σχολικό βιβλίο, εγκυκλοπαίδειες, ενημερωτικούς οδηγούς, τουριστικά φυλλάδια, κ.ά) ή και από επιτόπια παρατήρηση και άλλες δράσεις που μπορούν να ενταχθούν σε ένα project¹. Ακολουθώντας τους υπερδεσμούς που υπάρχουν αντλούν σχετικές πληροφορίες από εξωτερικές πηγές, τις οποίες αφού αξιολογούν για τη χρησιμότητά τους τις κατηγοριοποιούν και τις εντάσσουν στις ήδη υπάρχουσες της βάσης δεδομένων. Υποβοηθούμενοι από το δάσκαλο αναζητούν και άλλες πληροφορίες μέσω της χρήσης μηχανών αναζήτησης. Καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας κρατούν σημειώσεις για αυτά που θεωρούν σημαντικά είτε στον επεξεργαστή κειμένου² είτε σε πρόχειρο χαρτί, τις οποίες και θα χρησιμοποιήσουν κατά τη φάση παρουσίασης των αποτελεσμάτων της εργασίας τους.

Εμβάθυνση στο υλικό και εξαγωγή συμπερασμάτων (Διάρκεια: 1-2 διδακτικές ώρες)

Οι μαθητές εργάζονται με την επιφάνεια εργασίας του *Ταξινομούμε* και κυρίως με τις ψηφίδες *Ερώτηση* και *Σύνολο* θέτοντας ερωτήσεις και προσπαθώντας να συσχετίσουν

¹ η τεχνική της συλλογής και της αξιολόγησης πληροφοριών για ένα θέμα μπορεί να γίνει μέσω ενός project όπου οι μαθητές υποδυόμενοι ρόλους (π.χ του ιστορικού ερευνητή, του δημοσιογράφου, κ.ά) προσεγγίζουν το θέμα πολυεπίπεδα. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει συμπληρωματικά του σεναρίου αυτού και κυρίως στην αρχική του φάση. Οι συγκεντρωμένες πληροφορίες μπορούν στη συνέχεια να ενταχθούν στη βάση δεδομένων του λογισμικού και να αξιοποιηθούν σύμφωνα με όσα περιγράφονται στο σενάριο.

² Η καταγραφή των σημειώσεων στον επεξεργαστή κειμένου βοηθά στη διεκπεραίωση της παρουσίασης των πορισμάτων της εργασίας τους ταχύτερα, ενδέχεται όμως να καθυστερεί την όλη διαδικασία της διερεύνησης του υλικού εξαιτίας της αργής πληκτρολόγησης εκ μέρους των μαθητών και του γεγονότος πως τόσο αυτή (η πληκτρολόγηση) όσο και η διερεύνηση του υλικού πρέπει να γίνουν στον ίδιο υπολογιστή, κάτι που δυσχεραίνει την ταυτόχρονη διεξαγωγή τους σε ικανοποιητικό χρόνο.

τις πληροφορίες μεταξύ τους και να οδηγηθούν σε συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν προσπαθούν να τα ελέγξουν και να τα εξηγήσουν με αναφορά στο χώρο (γεωγραφικά στοιχεία) και στο χρόνο (ιστορικές αναφορές) με σκοπό να οδηγηθούν επαγωγικά στην οικοδόμηση της δικής τους γνώσης.

Οι στόχοι των δραστηριοτήτων¹ της φάσης αυτής είναι οι μαθητές:

- Να συσχετίσουν, να αναλύσουν, να συνθέσουν τις πληροφορίες-δεδομένα, να εξάγουν συμπεράσματα και να τα ερμηνεύσουν.
- Να οδηγηθούν μέσω μιας επαγωγικής συλλογιστικής πορείας στη σύνθεση της προσωπικής τους γνώσης.
- Να διαχειριστούν υλικό διαφόρων μορφών (αριθμητικό, εικόνα, κείμενο).
- Να αναζητούν πηγές πληροφορίας, να τις αξιολογούν και να επιλέγουν αυτές που τους χρειάζονται.
- Να ασκηθούν σε μορφές ομαδοσυνεργατικής εργασίας, αναλαμβάνοντας διάφορους ρόλους κατά περίπτωση.

Αναμενόμενοι ρόλοι μαθητών και δασκάλου

Ο ρόλος του μαθητή είναι διερευνητικός, ενεργητικός, δημιουργικός και συνεργατικός. Η βασική εκπαιδευτική δραστηριότητα είναι η «συνεργατική διερεύνηση» στο κέντρο της οποίας είναι η μικρή ομάδα των μαθητών παρά ο δάσκαλος (Αργύρης & Κυνηγός 2000, σελ 455).

Ο δάσκαλος έχει έναν διαρκώς εναλλασσόμενο ρόλο ανάλογα με την πορεία της δραστηριότητας, ο οποίος μπορεί να είναι: διευκολυντής, συνερευνητής, καθοδηγητής, εμπυρωτής ή σύμβουλος των μαθητών του. Καθ' όλη τη διάρκεια της διερευνητικής διαδικασίας περνά από τις ομάδες των μαθητών, θέτει ερωτήσεις, διευκολύνει το διαλεκτικό χαρακτήρα, την ομαλή διεξαγωγή και την εμβάθυνση των συζητήσεων, προτρέπει να δοκιμάσουν διάφορες παραμέτρους, συνδυασμούς ερωτημάτων και αναπαραστάσεις, επικουρεί, ενθαρρύνει τις προσπάθειες των μαθητών ενώ τους παροτρύνει συνεχώς σε αυτενέργεια και πειραματισμό.

Οι μαθητές ωθούνται να επιλέξουν ελεύθερα την πορεία διερεύνησης που θα ακολουθήσουν και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν και μόνον αν βρεθούν σε αδιέξοδο και ζητήσουν βοήθεια, τότε ο δάσκαλος τους προτρέπει σε αναζήτηση βοήθειας από μέλη μιας άλλης ομάδας, τους καθοδηγεί διακριτικά ή υποδεικνύει κάποιο άλλο, αποτελεσματικότερο μέσο ή τρόπο κατά την κρίση του.

¹ Αναλυτική περιγραφή των δραστηριοτήτων ακολουθεί στην ενότητα *Αντιπροσωπευτικά δείγματα δραστηριοτήτων*

Φάση III.

Χώρος: αίθουσα υπολογιστών- Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Παρουσίαση αποτελεσμάτων των ομάδων (Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες)

Κάθε ομάδα παρουσιάζει ενώπιον των άλλων ομάδων και του δασκάλου τα αποτελέσματα της εργασίας της, διατυπώνοντας τεκμηριωμένα τις δικές της ερμηνείες. Την παρουσίαση ακολουθούν τυχόν ερωτήσεις από τους μαθητές των άλλων ομάδων ή το δάσκαλο καθώς και παρατηρήσεις, σχόλια, υποδείξεις πάνω στα αποτελέσματα της εργασίας τους. Η ομάδα αναφέρεται σε σημεία που τυχόν χρειάζονται περαιτέρω διερεύνηση καθώς και στις δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της εργασίας της.

Στόχοι της διαδικασίας αυτής είναι:

- Η χρήση τεχνολογικών μέσων για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ομαδικής εργασίας.
- Η άσκηση των δεξιοτήτων σύνθεσης και αξιολόγησης του πληροφοριακού υλικού, δραστηριότητες που είναι υψηλά στην ταξινόμηση των γνωστικών στόχων κατά Bloom.
- Να ασκηθούν οι μαθητές στη διατύπωση και την απάντηση καίριων ερωτήσεων καθώς και της κατάλληλης επιχειρηματολογίας με την οποία θα στηρίζουν τη πορεία και τα συμπεράσματα της εργασίας τους.

Εξαγωγή συμπερασμάτων- Σύνθεση των γνώσεων (Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες)

Οι μαθητές έχοντας μπροστά τους τα συμπεράσματα όλων των ομάδων και με την εμπειρία που απέκτησαν κατά τη διαδικασία επιχειρούν να προσεγγίσουν τον τόπο τους συνολικά μέσα από όλες τις πτυχές που μελετήθηκαν. Η δραστηριότητα αυτή έχει το χαρακτήρα του αναστοχασμού και της αναθεώρησης τόσο των αρχικών τους γνώσεων και προβλέψεων όσο και της διαδικασίας που ακολούθησαν εργαζόμενοι ομαδικά αλλά ατομικά. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να έχει το χαρακτήρα της συγγραφής ενός κειμένου ή μιας παρουσίασης στο PowerPoint στην οποία ο κάθε μαθητής θα παρουσιάζει τον τόπο του μέσα από τη δική του ματιά, προβάλλοντας τα στοιχεία που αυτός θεωρεί ως πιο σημαντικά. Η συγκριτική¹ παρουσίαση αυτών των προσεγγίσεων σε όλη την τάξη αναδεικνύει το γεγονός πως κάθε άτομο δημιουργεί τις δικές του αναπαραστάσεις, χτίζοντας τις δικές του εμπειρίες και άρα πως δεν υπάρχει μια μοναδική και σωστή αναπαράσταση της γνώσης (Ράπτης & Ράπτη 2003, σ.90).

¹ Συγκριτική με την έννοια της διαφορετικότητας και όχι με αξιολογικά κριτήρια

Αξιολόγηση και κριτική της διαδικασίας

Η δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί και στη γνώση του χώρου και της ιστορίας ολόκληρης της Ελλάδας, ακολουθώντας αυτή τη μεθοδολογική προσέγγιση με τις τροποποιήσεις που οι ίδιοι οι μαθητές επιλέξουν να κάνουν. Το σημαντικό όφελος από τη διερευνητική αυτή δραστηριότητα είναι πως εξαντλεί την κλίμακα ιεραρχίας των γνωστικών στόχων του Bloom. Ξεκινώντας από κατώτερες γνωστικές δεξιότητες όπως η γνώση (γεγονότων, ημερομηνιών, τόπων) οι μαθητές προχωρούν στην κατανόηση (εξακρίβωση των σχέσεων μεταξύ των πληροφοριών) και την εφαρμογή των γνώσεων αυτών. Η ανάλυση των πληροφοριών και η σύνθεσή τους σε ένα ενιαίο μόρφωμα κατά την παρουσίαση και η διαδικασία αξιολόγησης που ακολουθεί ολοκληρώνει την πορεία κατάκτησης των γνωστικών στόχων που η στοχοθεσία του Bloom αναφέρει (γνώση, κατανόηση, εφαρμογή, ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση).

Τεχνολογικά εργαλεία

Τα τεχνολογικά εργαλεία που υποστηρίζουν τη διεξαγωγή αυτής της δραστηριότητας αναφέρθηκαν παραπάνω. Στο σημείο αυτό θα γίνει ειδικότερη αναφορά στη σύνθεση των ψηφίδων του Αβακίου, το οποίο είναι και το κατεξοχήν διερευνητικό λογισμικό της δραστηριότητας αυτής.

Η ψηφίδα *Επεξεργαστής Βάσεων* περιέχει 6 πίνακες που αντιστοιχούν στις 6 κατηγορίες πληροφοριών που επιλέξαμε για να προσδιορίσουμε επαρκέστερα την έννοια του *τόπου μας*. Οι πίνακες-κατηγορίες είναι: Ιστορικά μνημεία, Πόλεις/ χωριά, Γεωγραφία, Πρόσωπα, Οικονομία, Ιστορικά γεγονότα. Σε κάθε πίνακα οι πληροφορίες έχουν κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με το θέμα του. Ενδεικτικά ο πίνακας με τα Ιστορικά μνημεία έχει την ακόλουθη διάταξη:

Μνημείο	Αιώνας π.Χ.	Αιώνας μ.Χ.	Χρόνος Κτίσης	Περίοδος	Είδος Μνημείου	Χρήση	Τοποθεσία	Εικόνα	Πληροφορίες
Μεσολοκικός Τάφος	4		350	Κλασική	Τάφος	Θρησκεία	Ερέτρια	makafos.jpg	http://www.culture.gov.gr
Αρκαίο Θέατρο	5		450	Κλασική	Οικοδόμημα	Κατοικία	Ερέτρια	theatro.jpg	http://www.culture.gov.gr
Οικία των Φηφιδών	4		370	Κλασική	Οικοδόμημα	Κατοικία	Ερέτρια	psifidat.jpg	http://www.culture.gov.gr
Αρκαίο Θέατρο	5			Κλασική	Θέατρο	Κατοικία	Ερέτρια	theatro.jpg	http://www.culture.gov.gr
Νεός Απολλώνιος	3			Γεωμετρική	Νεός	Θρησκεία	Ερέτρια	apollon.jpg	http://www.culture.gov.gr
Θολωτός Τάφος	16			Μικρασιατική	Τάφος	Θρησκεία	Αμβέρρι		http://www.culture.gov.gr
Μάκα	19			Καλαύτι	Οικισμός	Κατοικία	Καλαύτι	makka.jpg	http://www.culture.gov.gr
Μάκα	19			Καλαύτι	Τάφος	Θρησκεία	Καλαύτι		http://www.culture.gov.gr
Ηρώο Τούμπες	10		975	Γεωμετρική	Οικοδόμημα	Κατοικία	Λευκαντί	teukanti.jpg	http://www.culture.gov.gr
Εργο Αρτέμιδος	16			Μικρασιατική	Νεός	Θρησκεία	Βοθύ Ανώγειος	artemis.jpg	http://www.culture.gov.gr
Τείχος Οραών	4			Κλασική	Άγκυρα	Θρησκεία	Οραίο	tairos.jpg	http://www.culture.gov.gr
Μουσείο	2		140	Ρωμαιοκρατία	Τάφος	Θρησκεία	Κόρυθος	mausoleio.jpg	http://www.culture.gov.gr
Βιολογείο	8		750	Γεωμετρική	Οικισμός	Κατοικία	Κόμη	viologion.jpg	http://www.culture.gov.gr
Αμφικύβητος	30			Προϊστορική	Οικισμός	Κατοικία	Αμφικύβητος	amphikythos.jpg	http://www.culture.gov.gr
Μεγαλό Σκύρου	10		1.000	Σιδήρεο	Τάφος	Θρησκεία	Σκύρος	magazis.jpg	http://www.culture.gov.gr
Καλογρόβρυση	20			Καλαύτι	Οικισμός	Κατοικία	Φύλα	okistmos.jpg	http://www.culture.gov.gr
Καρέμπαμπο		17	1.804	Τουρκοκρατία	Κύστρο	Αμυντική	Καλαύτι	kastro.jpg	http://www.culture.gov.gr
Πύργος Δροσάκη		19	1.805	Τουρκοκρατία	Οικοδόμημα	Κατοικία	Γούβος	pyrgos.jpg	http://www.culture.gov.gr
Θέρμοι Σίμα		19	1.896	Νεότερη	Οικοδόμημα	Κατοικία	Αθήμιος	thermo.jpg	http://www.culture.gov.gr
Δρακόσπητα	14			Μικρασιατική	Οικοδόμημα	Άγκυρα	Κόρυθος	drakos.jpg	
Ριζοκαστρο			13	Φραγκοκρατία	Κύστρο	Αμυντική	Αμβέρρι	castro-milaki.jpg	

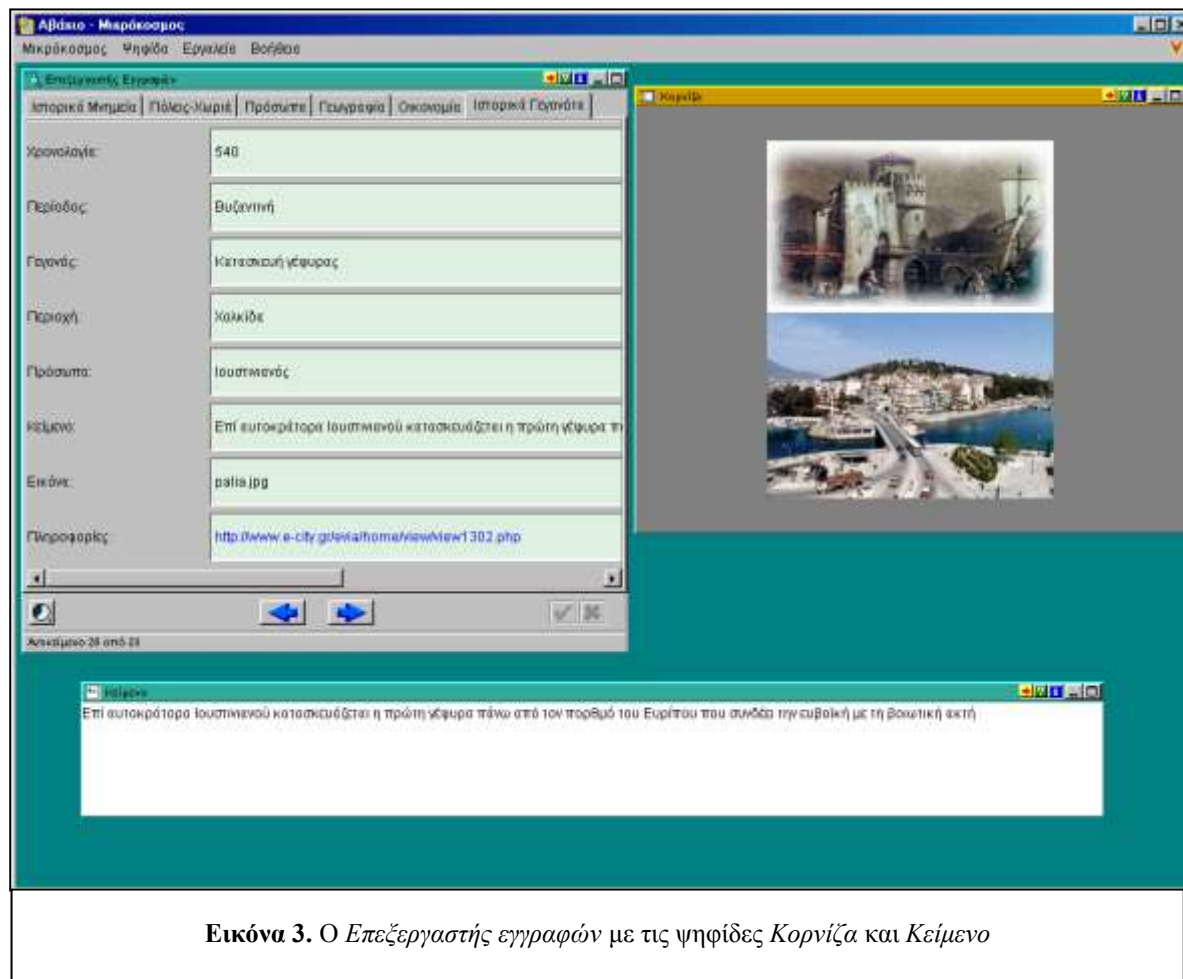
Εικόνα 2. Ένας από τους πίνακες της βάσης δεδομένων με την κατηγοριοποίηση των πληροφοριών του

Οι πίνακες είναι ανοικτοί στην προσθήκη δεδομένων, όπως άλλωστε προβλέπεται και από τη διαδικασία του σεναρίου¹. Κάποιοι πίνακες δε είναι ημιτελείς και ζητείται από τους μαθητές να τους συμπληρώσουν με τα στοιχεία που θα προκύψουν από τη διερεύνηση των πληροφοριών, όπως είναι ο πίνακας *Οικονομία*.

Για την εξασφάλιση επιπλέον πληροφοριών υπάρχει στους πίνακες ένα πεδίο με τον τίτλο *Πληροφορίες* το οποίο οδηγεί σε διευθύνσεις του διαδικτύου συναφείς με τις καταχωρίσεις του πίνακα.

¹ βλ. παραπάνω, Φάση II, *Διερεύνηση και εμπλουτισμός του υλικού*

Επιζητώντας την αμεσότερη εποπτεία κάποιων πληροφοριών επελέγη η προσθήκη και φωτογραφιών ,για όσες από τις καταχωρίσεις ήταν χρήσιμο και εφικτό. Αυτό οδήγησε στην εισαγωγή της ψηφίδας *Κορνίζα* καθώς και του *Επεξεργαστή εγγραφών*. Με τις φωτογραφίες έγινε καλύτερη η οπτικοποίηση των πληροφοριών, ενώ με τον *Επεξεργαστή εγγραφών* βελτιώθηκε η πλοήγηση μέσα στο λογισμικό και η μετάβαση από τον ένα πίνακα πληροφοριών στον άλλο. Προστέθηκε επίσης και η ψηφίδα *Κείμενο* για την εμφάνιση σύντομου διευκρινιστικού κειμένου, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο.

Εικόνα 3. Ο *Επεξεργαστής εγγραφών* με τις ψηφίδες *Κορνίζα* και *Κείμενο*

Η έκταση των πληροφοριών που συμπεριλαμβάνει κάθε πίνακας ποικίλει ανάλογα με το είδος τους. Έτσι μπορεί οι πληροφορίες αυτές να είναι καθολικές για το συγκεκριμένο θέμα (π.χ στον πίνακα *Γεωγραφία* τα βουνά και τα ποτάμια της Εύβοιας αναφέρονται όλα καθώς είναι καθορισμένος και μικρός ο αριθμός τους), αλλού να είναι αντιπροσωπευτικές (π.χ στον πίνακα *Πόλεις-χωριά* συμπεριλαμβάνονται οι περισσότεροι μεγάλοι οικισμοί), ή και απλώς ενδεικτικές όπως στον πίνακα *Ιστορικά γεγονότα* που περιλαμβάνει 23 καταχωρίσεις και ο οποίος βέβαια δεν θα μπορούσε σε καμιά περίπτωση να είναι πλήρης. Άλλωστε ο σκοπός του διερευνητικού λογισμικού δεν είναι η δηλωτική γνώση (η γνώση του τι) αλλά η διαδικαστική (γνώση του πώς), βοηθώντας να δομήσουμε γνωστικές διαδικασίες αναζήτησης και οικοδόμησης της προσωπικής γνώσης.

Η ανοικτή αρχιτεκτονική του Αβακίου επιτρέπει παράλληλα την ενεργοποίηση και άλλων ψηφίδων, ώστε να επιτευχθεί αρτιότερη αναπαράσταση των δεδομένων. Έτσι και ανάλογα με την πορεία που θα πάρει η διαδικασία διερεύνησης είναι εφικτό να διασυνδεθεί και η ψηφίδα *Διάγραμμα* για να φανούν συγκριτικά ορισμένα μεγέθη (π.χ τα ύψη των βουνών ή οι πληθυσμοί των πόλεων και χωριών). Προκειμένου όμως να ελαφρυνθεί η επιφάνεια εργασίας του προγράμματος από την υπερσυσσώρευση πληροφοριών και να μην καταστεί δύσχρηστη επελέγη να μην ενεργοποιηθεί και η ψηφίδα αυτή. Ο αριθμός των ενεργοποιημένων ψηφίδων άλλωστε συμβάλλει άμεσα στην πολυπλοκότητα της παράστασης ο χειρισμός της οποίας εξαρτάται και από την εξοικείωση των μαθητών με το λογισμικό και από την ηλικία τους.

Η προσέγγιση της έννοιας του *τόπου* είναι πολύπλευρη, καθώς εμπλέκονται σε αυτή πολλές πλευρές του φυσικού όσο και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Κάθε προσπάθεια να δούμε αυτές τις πλευρές από μόνες τους μπορεί να οδηγήσει στην κατανόηση κάποιων ιδιαίτερων κάθε φορά χαρακτηριστικών όμως δεν μπορεί να συντελέσει στη συνολική κατανόηση του ζητήματος. Αυτό άλλωστε είναι σύμφωνο με τη βασική αρχή της μορφολογικής ψυχολογίας (Gestalt) πώς το *όλον* είναι πάντοτε κάτι περισσότερο από το άθροισμα των μερών του (Κολλιιάδης, 1993). Για παράδειγμα η μελέτη μόνο των μορφολογικών χαρακτηριστικών του χάρτη της Εύβοιας προσδιορίζει με ακρίβεια τις πεδινές και ορεινές περιοχές και τις συνακόλουθες πιθανές χρήσεις της γης (γεωργία, κτηνοτροφία). Δε δίνει λύση όμως στο ερώτημα γιατί στο Αλιβέρι που βρίσκεται σε πεδινή περιοχή δεν υπάρχουν σημαντικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Άλλο παράδειγμα είναι στη διερεύνηση των ιστορικών γεγονότων που αναφέρονται στους πολέμους Χαλκιδέων και Ερετριέων στην αρχαιότητα και που εξηγούνται αν συσχετιστούν με τα στοιχεία της μορφολογίας του εδάφους αλλά και της παρούσας οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και οι δυο πόλεις βρίσκονταν στις άκρες μιας πεδινής περιοχής που την διεκδικούσε η καθεμιά για λογαριασμό της σε μια εποχή που η βάση της οικονομίας ήταν αγροτική.

Σε τέτοια ερωτήματα η χρήση διερευνητικού λογισμικού μπορεί να είναι ιδιαίτερα επωφελής, καθώς επιτρέπει τον πολλαπλό συσχετισμό των διάφορων πληροφοριών, παρέχοντας άμεση ανταπόκριση και επιτρέποντας στους μαθητές να προβούν σε πειραματισμούς μέχρι να εξαγάγουν συμπεράσματα που να θεμελιώνονται λογικά.

Ο χειρισμός των πληροφοριών μέσα από την ψηφίδα *Ερώτηση* με γλώσσα λογική και κατανοητή, χωρίς ανάγκες για συμβολισμούς και αφαιρέσεις και η οπτικοποίησή τους στην ψηφίδα *Σύνολο* προσφέρει ένα ισχυρό πλαίσιο για την επιτυχή επεξεργασία της πληροφορίας.

Το λογισμικό αυτό προσφέρει τη δυνατότητα πολλαπλής αναπαράστασης της πληροφορίας με λεκτική, συμβολική ή εικονική μορφή. Κάτι τέτοιο μπορεί να το κάνει και ένα βιβλίο, ο σκοπός μας όμως δεν είναι η αποστήθιση της πληροφορίας αλλά η ένταξη της σε ένα δομημένο όλο μέσω γνωστικών διαδικασιών που στηρίζονται στο χειρισμό της πληροφορίας και στην ανατροφοδότηση που λαμβάνουμε από αυτή τη διαδικασία. Το βιβλίο δεν μπορεί να προσφέρει καμιά μορφή τέτοιας ανατροφοδότησης, παρά μόνο επιβεβαίωση ή απόρριψη απαντήσεων σε προκαθορισμένες ερωτήσεις.

Αντιπροσωπευτικά δείγματα εφαρμογής του λογισμικού

Οι μαθητές διερευνούν το υλικό της βάσης και το εμπλουτίζουν με άλλες πληροφορίες. Παρατηρούν τις εικόνες και τους χάρτες του λογισμικού και διατυπώνουν ερωτήματα όπως:

1^η ομάδα μαθητών.

Θέμα: Ιστορικά μνημεία της Εύβοιας

- Πώς κατηγοριοποιούνται κατά ιστορική περίοδο τα σωζόμενα ιστορικά μνημεία;
- Σε ποιες περιοχές σώζονται σημαντικά ιστορικά μνημεία; Τι συμπέρασμα βγάζουμε για την ιστορία αυτών των περιοχών;
- Ποια είναι η χρήση των περισσότερων ιστορικών μνημείων; Τι συμπέρασμα βγάζουμε για τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που τα δημιούργησε;
- Ποια ιστορικά μνημεία είχαν αμυντική χρήση; Πώς δικαιολογείται η θέση τους στο χώρο;

Ενδεικτικά συμπεράσματα στα οποία μπορούν να καταλήξουν οι μαθητές μετά από τη διερεύνηση του υλικού είναι:

- ✓ Τα ιστορικά μνημεία της κλασσικής εποχής εντοπίζονται κυρίως στην περιοχή της Ερέτριας
- ✓ Το νησί της Εύβοιας κατοικείται συνεχώς από το 2000 π.Χ
- ✓ Τα μνημεία της κλασσικής εποχής μαρτυρούν τη σημαντική θέση της θρησκείας (τα περισσότερα σωζόμενα μνημεία είναι θρησκευτικού χαρακτήρα) και του πολιτισμού στην κοινωνία της εποχής.
- ✓ Τα οικοδομήματα αμυντικού χαρακτήρα (κάστρα, πύργοι) τοποθετούνται σε χώρους που ελέγχουν σημαντικούς συγκοινωνιακούς διαύλους (το κάστρο της Χαλκίδας) ή εξασφαλίζουν τον έλεγχο παραγωγικών περιοχών (κάστρα στις πεδιάδες των Βασιλικών, του Αλιβερίου, κ.ά).

Φυσικά τα συμπεράσματα αυτά είναι απλώς ενδεικτικά και η επιτυχία της δραστηριότητας δεν εξαρτάται από το αν θα οδηγηθούν σε αυτά οι μαθητές. Ο διερευνητικός χαρακτήρας της δραστηριότητας δεν μπορεί να προβλέψει το σύνολο των ερωτημάτων που θα θέσουν οι μαθητές ούτε τους συσχετισμούς των δεδομένων που θα πραγματοποιήσουν.

2^η ομάδα μαθητών.

Θέμα: Πόλεις και χωριά της Εύβοιας

- Ποιες είναι οι μεγαλύτερες σε πληθυσμό πόλεις και σε ποιες περιοχές εντοπίζονται;
- Ποια στοιχεία της διοικητικής διαίρεσης του νομού διακρίνουν;
- Πόσος είναι ο πληθυσμός που κατοικεί σε παραθαλάσσιες, σε πεδινές και σε ορεινές περιοχές; Τι συμπέρασμα βγάζουμε για το ρόλο του τοπίου στην ανάπτυξη οικισμών;

Οι μαθητές αναμένεται να διακρίνουν τα βασικά σημεία της διοικητικής διαίρεσης του νομού σε επαρχίες και δήμους, να εντοπίσουν στο χάρτη τους χώρους με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού και διαπιστώσουν πως τα χαρακτηριστικά του τοπίου καθορίζουν το αν σε αυτό αναπτυχθούν οικισμοί ή όχι.

3^η ομάδα μαθητών.

Θέμα: Γεωγραφικά στοιχεία

- Η μορφολογία του εδάφους της Εύβοιας είναι ορεινή ή πεδινή; Ο ιδιαίτερος τύπος κατοικίας τους (πόλη ή χωριό) τι χαρακτηριστικά έχει;
- Ποιο είναι το ψηλότερο βουνό της Εύβοιας και σε ποια περιοχή;
- Ποια είναι τα ύψη των βουνών της Εύβοιας, πώς κατατάσσονται συγκριτικά¹ μεταξύ τους και με άλλα βουνά της Ελλάδας;

Οι μαθητές διακρίνουν πως η μορφολογία του εδάφους της Εύβοιας είναι ορεινή με μικρές πεδιάδες κοντά στις παράκτιες ζώνες στις οποίες και συγκεντρώνονται οι περισσότεροι οικισμοί. Διακρίνουν τον ορεινό όγκο της Δίρφης τόσο για το ύψος του (το μεγαλύτερο στην Εύβοια) όσο και την έκταση που καταλαμβάνει στο κεντρικό τμήμα του νησιού. Εντοπίζουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της ιδιαίτερης περιοχής τους και άλλων περιοχών.

4^η ομάδα μαθητών.

¹ συγκριτική παρουσίαση των υψών μπορεί να γίνει με την προσθήκη της ψηφίδας *Διάγραμμα* με τους όρους που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Θέμα: Σημαντικά ιστορικά γεγονότα

- Πώς κατατάσσονται τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα στις περιόδους της ελληνικής ιστορίας;
- Σε ποιες περιοχές της Εύβοιας σημειώθηκαν σημαντικά ιστορικά γεγονότα και τι χαρακτήρα είχαν αυτά;
- Ποια ιστορικά γεγονότα συνδέονται με την ιδιαίτερη περιοχή τους;

Οι μαθητές τοποθετούν τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα στις περιόδους της ελληνικής ιστορίας και σε χρονολογική σειρά. Εντοπίζουν τα γεγονότα που έχουν σχέση με την ιδιαίτερη περιοχή τους και αναζητούν τις ερμηνείες για αυτά.

5^η ομάδα μαθητών.

Θέμα: Οικονομικές δραστηριότητες

- Σε ποιες περιοχές υπάρχουν σημαντικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις; Πώς συνδέεται αυτό με τη μορφολογία του εδάφους;
- Ποια είναι τα βιομηχανικά κέντρα του νησιού; Γιατί εντοπίζονται στις συγκεκριμένες περιοχές;
- Ποιες περιοχές παρουσιάζουν τουριστική ανάπτυξη; Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους;
- Ποιες είναι οι κυρίαρχες οικονομικές δραστηριότητες της ιδιαίτερής τους περιοχής;

Οι μαθητές αναμένεται να διακρίνουν τα δύο βιομηχανικά κέντρα του νησιού που είναι η Χαλκίδα και το Αλιβέρι, να δουν πως οι περιοχές με τουριστική ανάπτυξη είναι όλες παραθαλάσσιες (εκτός από την περιοχή της Στενής που είναι ορεινή και έχει χαρακτηριστεί παραδοσιακός οικισμός). Διαπιστώνουν επίσης πως οι οικονομικές δραστηριότητες επιβάλλονται από το τοπίο ή το υπέδαφος (π.χ τα ορυχεία στις περιοχές Μαντουδίου, Κύμης και Αλιβερίου).

6^η ομάδα μαθητών.

Θέμα: Γνωστά πρόσωπα καταγόμενα από την Εύβοια

- Ποια είναι τα γνωστά πρόσωπα και από ποιες περιοχές αυτά κατάγονται;
- Πώς συνδέονται τα πρόσωπα αυτά με σημαντικά γεγονότα της τοπικής και της εθνικής ιστορίας;
- Σε ποιες περιόδους έζησαν τα πρόσωπα αυτά και σε ποιους τομείς διακρίθηκαν;

Οι μαθητές γνωρίζουν μερικά γνωστά πρόσωπα καταγόμενα από διάφορες περιοχές της Εύβοιας ή την ιδιαίτερη περιοχή τους. Μαθαίνουν για πρόσωπα με διεθνή αναγνώριση όπως ο Γεώργιος Παπανικολάου, ή με σημαντική συμβολή σε χώρους όπως η τέχνη (Ορέστης Μακρής) και τα γράμματα (Γιάννης Σκαρίμπας). Συνδέουν επίσης ιστορικά πρόσωπα με σημαντικά ιστορικά γεγονότα (Κριεζώτης και Γοβιός με τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, Βελισσαρίου με τους Βαλκανικούς πολέμους και την απελευθέρωση των Ιωαννίνων). Αναγνωρίζουν την ανθρώπινη οπτική της ιστορίας, πέρα από αριθμούς και γεγονότα αφηρημένα και χωρίς ανθρώπινες προεκτάσεις.

Εφαρμογή στη σχολική μονάδα

Ένταξη στις δραστηριότητες του Αναλυτικού Προγράμματος

Η προτεινόμενη διάρκεια της δραστηριότητας είναι 10 ώρες. Ο διαθεματικός της χαρακτήρας επιτρέπει να ενταχθεί στη διδασκαλία των μαθημάτων της ιστορίας και της γεωγραφίας. Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της ιστορίας του δημοτικού σχολείου για την Ε' και τη ΣΤ' τάξη (ΦΕΚ 303, τ.2, 2003 σελ.3933 και 3940 Α.Π.Σ Ιστορίας) προβλέπονται από 5 διδακτικές ώρες για τη διδασκαλία της τοπικής ιστορίας με τους ακόλουθους στόχους:

- Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία
- Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνησιμα και προσιτά.
- Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.
- Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας
- Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας

Παράλληλα στο Α.Π.Σ της γεωγραφίας (Δ.Ε.Π.Π.Σ, Α.Π.Σ Γεωγραφίας, σελ. 474 – 481) προβλέπονται δραστηριότητες με στόχους που αναφέρονται στη Γενική Γεωγραφία αλλά που μπορούν εύκολα να εξειδικευτούν και στην Τοπική Γεωγραφία:

- Η μορφή και το σχήμα της Εύβοιας
- Η θέση της Εύβοιας στην Ελλάδα
- Τα βουνά και οι πεδιάδες της Εύβοιας
- Κύριοι ορεινοί όγκοι
- Τα ποτάμια και οι λίμνες
- Το ανθρωπογενές περιβάλλον
- Πληθυσμός και γεωγραφική κατανομή

- Διοικητική διαίρεση- επίπεδο οργάνωσης σε επίπεδο νομού και ΟΤΑ
- Παραγωγή αγροτικών και βιομηχανικών αγαθών

Για την επίτευξη των στόχων αυτών προβλέπονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα συμπληρωματικές διαθεματικές δραστηριότητες για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου. Έτσι η πρακτική εφαρμογή του σεναρίου μπορεί εύκολα να ενταχθεί στο ισχύον πρόγραμμα και στη σειρά των μαθημάτων του σχολείου. Επίσης η εφαρμογή του δεν απαιτεί την εξεύρεση επιπλέον οικονομικών πόρων εκτός βέβαια του προαπαιτούμενου εξοπλισμού του σχολείου με εργαστήριο Η/Υ.

Ανάγκες επιμόρφωσης για τη χρήση των εργαλείων και του σεναρίου γενικότερα

Με την ενσωμάτωση των τεχνολογικών εργαλείων στη μαθησιακή δραστηριότητα διευρύνεται το εννοιολογικό περιεχόμενο της παιδαγωγικής σχέσης περιεχομένου¹, αφού οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν όχι μόνο το είδος της τεχνολογίας που θα χρησιμοποιήσουν για τη διδασκαλία του αντίστοιχου περιεχομένου, αλλά και τις προϋποθέσεις που μεγιστοποιούν την προστιθέμενη μαθησιακή αξία από την ενσωμάτωση της τεχνολογίας.

Η ενσωμάτωση μιας καινοτομίας στην εκπαιδευτική διαδικασία επιτυγχάνεται καλύτερα αν οι εκπαιδευτικοί ενημερωθούν γι' αυτή με τέτοιο τρόπο ώστε να πεισθούν για την αξία της από την αρχή. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η διαρκής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις νέες εκπαιδευτικές τεχνολογίες. Η ανάπτυξη διεπιστημονικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους επιμέρους κλάδους, η ανάγκη για διαμόρφωση νέων εκπαιδευτικών μοντέλων καθώς και για εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος συνεπάγονται τη δημιουργία νέων ρόλων των δασκάλων στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Ο δάσκαλος (και δεν περιορίζεται στο δάσκαλο της τάξης), ο οποίος θα υποστηρίξει τη διδακτική αυτή δραστηριότητα με τα υπολογιστικά μέσα, πέρα από τη γνώση λειτουργίας του υπολογιστή και των εκπαιδευτικών εφαρμογών θα πρέπει να:

- γνωρίζει τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και την αλληλεπίδρασή τους με τις νέες τεχνολογίες,
- εκτιμά την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση,

¹ Η έννοια της παιδαγωγικής σχέσης περιεχομένου (pedagogical content knowledge) ως τη γνώση που διαχωρίζει τον επιστήμονα από τον παιδαγωγό- εκπαιδευτικό. Η γνώση αυτή συναποτελείται από

- i. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας
- ii. Τη γνώση παιδαγωγικών μεθόδων (διδακτικές προσεγγίσεις ή μοντέλα διδασκαλίας)
- iii. Τη γνώση των μαθητών που αποτελούν τους αποδέκτες της διδασκαλίας
- iv. Τη γνώση των συνθηκών (κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών ή φυσικών) που επηρεάζουν το περιβάλλον της διδασκαλίας (Αγγελή 2002, σελ 163)

- διακρίνει το κατάλληλο εκπαιδευτικό λογισμικό για την ένταξή του στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- υλοποιεί και συνδυάζει τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος με εκείνους των άλλων γνωστικών αντικειμένων.

Ένα σύστημα ειδικής κατάρτισης σε θέματα πληροφορικής και τεχνικού αλφαριθμητισμού¹ δεν είναι αρκετό. Η διεύρυνση των γνώσεων και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων του σύγχρονου δάσκαλου, η ανάγκη διεπιστημονικών συνεργασιών και η εμπλοκή σε σύνθετες δραστηριότητες είναι θέματα πρώτης προτεραιότητας για την εκπαιδευτική κοινότητα. Ο δάσκαλος, προετοιμασμένος σωστά με όλα τα εφόδια που απαιτούνται και την δική του απαραίτητη δημιουργική φαντασία, θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί στο σύγχρονο ρόλο του.

Ενδεικτικό περιεχόμενο της μορφής που μπορεί να έχει η επιμόρφωση των δασκάλων είναι:

- Εξειδίκευση σε θέματα που άπτονται του τεχνολογικού αλφαριθμητισμού αλλά και των επιδράσεων και των δυνατοτήτων των υπολογιστών στις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης
- Εκμάθηση δημιουργίας και υλοποίησης εκπαιδευτικών σεναρίων με σύγχρονες πλατφόρμες διαμόρφωσης λογισμικού
- Ερευνητική δραστηριότητα πάνω στο εκπαιδευτικό λογισμικό όλου του φάσματος των γνωστικών αντικειμένων του σχολείου και στον τρόπο ένταξής του στην εκπαιδευτική διαδικασία
- Συμμετοχή σε εξ αποστάσεως ευέλικτα προγράμματα ευρείας κλίμακας με πρόσβαση σε διδακτικό πολυμεσικό υλικό
- Ταχύρυθμη ενημέρωση με σκοπό την προσαρμογή στις νέες τεχνολογίες και τους νέους τρόπους διδασκαλίας.

¹ Όπως το επιμορφωτικό σεμινάριο των 48 ωρών στα πλαίσια του έργου «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στην Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Βιβλιογραφία

Αβδελά, Ε. (1998) Ιστορία και σχολείο, Νήσος, Αθήνα

Αγγελή, Χ. (2000) Τεχνολογία και Μαθησιακό περιβάλλον: Δυνατότητες και περιορισμοί, σελ 148- 164, Εισήγηση στο 16^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο ΔΟΕ-ΠΟΕΔ «Οι νέες τεχνολογίες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση», Αλεξανδρούπολη Μάιος 2002

Αργύρης, Μ. (2000) Υπολογιστές στα σχολεία: Αναγκαίο κακό ή ευκαιρία; Σελ 142-148, Εισήγηση στο 2^ο Πανελλήνιο συνέδριο «Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα Οκτώβριος 2000

Αργύρης, Μ. & Κυνηγός, Χ. (2000) Εκπαιδευτική πράξη και μαθηματικά υπολογιστικά εργαλεία: Η πρακτική την οποία διαμόρφωσαν δάσκαλοι με εμπειρία στη χρήση τους, σελ 450-460, Εισήγηση στο 2^ο Πανελλήνιο συνέδριο «Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα Οκτώβριος 2000

Βώρος, Φ. Κ. (1990), τοπική Ιστορία, Εκπαιδευτικά, τ.20

Βώρος, Φ. Κ. Τοπικά και «Τοπιογραφία» για την Τοπική Ιστορία ως μέρος της σχολικής Παιδείας. url: <http://www.voros.gr>

Δημητρακοπούλου, Α. (2002) Διαστάσεις Διδακτικής Διαχείρισης των Εκπαιδευτικών Εφαρμογών των Τ.Π.Ε.: Προς μια Ολοκληρωμένη Αξιοποίησή τους στην Εκπαίδευση. «Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα: Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για τη Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής» σελ. 57-81. Επιμέλεια: Κυνηγός, Χ. & Δημαράκη. Β. Καστανιώτης, Αθήνα

Ζαγούρας, Γ. Χ. (2002) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, Εισήγηση στο 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης για τη Διδακτική των Φυσικών Επιστημών «Η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στην Κοινωνία της Πληροφορίας», Αθήνα, Απρίλιος 2002

Κόκκοτας, Β. Π. (2002) Διδακτική των Φυσικών Επιστημών (αυτοέκδοση), Αθήνα

Κολλιάδης, Ε. (1996), Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη, αυτοέκδοση, Αθήνα

Κουτλής, Μ. Κυνηγός, Χ. Τσιρώνης, Γ. Κυρίμης, Κ. Δεκόλη, Μ. Βασιλείου, Γ. (2000), «Αβάκιο», ένα διερευνητικό περιβάλλον βασισμένο σε ψηφίδες λογισμικού», σελ.309-322, Εισήγηση στο 2^ο Πανελλήνιο συνέδριο «Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα Οκτώβριος 2000

Κυνηγός, Χ. (2002), Νέες πρακτικές με νέα εργαλεία στην τάξη: Κατάρτιση επιμορφωτών για τη δημιουργία κοινοτήτων αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στο σχολείο. «Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα: Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για τη Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής» σελ. 27- 53. Επιμέλεια: Κυνηγός, Χ. & Δημαράκη. Β. Καστανιώτης, Αθήνα

Κυνηγός, Χ. (2004), Ενδυναμώνοντας τον εκπαιδευτικό στην αξιοποίηση των ΤΥΠΕ, πανεπιστημιακές παραδόσεις

Κυνηγός, Χ. (2004), Πλαίσιο σεναρίων για την παιδαγωγική αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών, πανεπιστημιακές παραδόσεις

Κυνηγός, Χ., Κουτλής, Μ. (2002). Λογισμικό υπό ...συνθήκες Πότε, γιατί και ποιο λογισμικό είναι «εκπαιδευτικό». Τρία Ερωτήματα και Μερικές Προτάσεις μέσα από τη Διεθνή και Ελληνική Εμπειρία. RAM τ.155, σελ. 94-101.

Λεοντσίνης, Γ. (1996), Διδακτική της Ιστορίας, Αθήνα

Λεοντσίνης, Γ. (1998), Διδακτική προσέγγιση ενότητας ιστορίας: Βασικές διδακτικές και μεθοδολογικές αρχές, Πανελλήνια ένωση φιλολόγων, Αθήνα

Λούβρης, Α & Γιακουμάτου, Τ. (2002), Οπτικοποίηση δεδομένων στο μάθημα της ιστορίας, Εισήγηση στο 3^ο Πανελλήνιο συνέδριο με διεθνή συμμετοχή «Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση» Παν. Αιγαίου, Ρόδος 26-29/9/2002

Ομάδα Μαθησιακής Τεχνολογίας (2002), Ερευνητικό Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών, Παρουσίαση πρότασης για Εκπαιδευτικό Λογισμικό

Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (2003) Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας, αυτοέκδοση, Αθήνα

ΥΠΕΠΘ- Π.Ι (1998), Προκήρυξη συγγραφής σχολικών βιβλίων ιστορίας

ΥΠΕΠΘ- Π.Ι (2003) Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Γεωγραφίας

ΦΕΚ 303, τ.2, 2003, Δ.Ε.Π.Π.Σ και Α.Π.Σ υποχρεωτικής εκπαίδευσης

Η διδασκαλία της γεωγραφίας στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: εγχειρίδια και μέθοδοι (1994), Πρακτικά Ημερίδας για τη Γεωγραφία «Σωματείου Φίλων Ιδρύματος Σάκη Καραγιωργα», 17 Δεκεμβρίου 1994,

url: <http://www.geocities.com/irentzos/nikaria.html>